

11-дәріс

ҚАЗАҚСТАННЫҢ
АШЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ

ӘЛЕМДІК САЯСАТТЫҢ ЖАҒАНДАНУЫ. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ

Концепция расы в мировой политике

Халықаралық ұйымдар халықаралық келісіммен немесе ұйымның мандаты, құрылымы, функциялары мен ресурстары айқындалатын мемлекеттер арасындағы шартпен басталады. Мемлекеттер олардың арасында ұйым құру туралы шартқа қол қояды, ол одан кейін қатысушы мемлекеттердің ішкі саяси процестерінің шеңберінде ратификацияланады. Мемлекеттердің жеткілікті саны шартты ратификациялағаннан кейін жаңа халықаралық ұйымның өмірі басталады.

1. Халықаралық ұйым халықаралық құқық негізінде құрылады.
2. Халықаралық ұйымдардың қызметін оның Жарғысы реттейді, онда бірлестіктің мақсаттары, міндеттері, қағидаттары, құрылымы белгіленеді.
3. Барлық қатысушылардың құқықтары мен міндеттері бірлестіктің кез келген мүшесі үшін тең.
4. Халықаралық мәселелерді реттеу үшін мүшелер арасындағы жүйелі немесе тұрақты қызметтер, сессиялар, кеңестер.
5. Ұйым қатысушыларының қарапайым көпшілік дауысымен немесе консенсус арқылы шешімдер қабылдау. Соңғы шешімдер қағазда тіркеледі және оған барлық қатысушылар қол қояды.
6. Штаб-пәтердің және басқару органдарының болуы.

2017 жылғы мәліметтер бойынша әлемде 103 дүниежүзілік ұйым бар. Олардың кейбіреуі жүйелі түрде әрекет етеді, басқалары сессия үшін жиналады. Жалпы алғанда, әр түрлі деңгейдегі 7 757 халықаралық ұйым 1909 жылы қолданыста болған 37 ұйымға қарағанда әлдеқайда көп. Алғашқы заманауи халықаралық ұйым, Кеме қатынасының орталық комиссиясы мемлекеттер арасындағы (құрлық пен су арасындағы) қарым-қатынасты жеңілдету үшін 1815 жылы құрылды.

Әрине, халықаралық шарттар – бұл халықаралық ұйымдарды құрудың жалғыз жолы емес. Олар эманация түрінде белгілі процесс арқылы бұрын бар ұйымның мүшесі болып табылатын мемлекеттердің мақұлдаулары арқылы құрылады.

ХҰ қызметінің формасы

1. Ақпараттық.
2. Консультативтік.
3. Заң шығарушылық.
4. Бақылау.
5. Тергеулік.

Саяси ұйым қызметінің орталығында басым саяси сипаттағы мәселелер бар: халықаралық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, барлық салаларда мемлекетаралық ынтымақтастықты дамыту. Мұндай ұйымдар араб мемлекеттерінің лигасы, Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымы болып табылады.

Әскери немесе әскери-саяси ұйымдарға әскери одақ қағидаттарында құрылған және әскери іс-қимылдарды ықтимал жүргізуге бірлескен дайындықты жүзеге асыратын саяси өзара іс-қимылдан басқа ұйымдар жатады. Әскери-саяси ұйымдар «суық соғыс» жылдары өте көп болды - бұл Варшава шартының ұйымы (ПСО), СЕАТО, СЕНТО және АНЗЮС. Бүгінде олардың тек Солтүстік Атлант шарты Ұйымы (НАТО) сақталған.

Экономикалық үкіметаралық ұйымдар саудаға, кредиттік-қаржылық қатынастарға, инвестициялық қызметке байланысты проблемалармен айналысады. Дүниежүзілік сауда ұйымы (ДСҰ) және Халықаралық валюта қоры (ХВҚ) Халықаралық экономикалық ұйымдар болып табылады.

1992 жылдан бері Қазақстан мемлекеттердің халықаралық қоғамдастығына сәтті кірігіп қана қоймай, онда лайықты орынға ие болды. 2016 жылдың 28 маусымында Нью-Йорктегі БҰҰ штаб-пәтерінде дауыс беру барысында Қазақстан БҰҰ-ның 193 мүше-мемлекеттерінің 138 дауысын жинап алғаш рет 2017-2018 жылдарға арналған БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің тұрақсыз мүшесі болып сайланды. Қазақстанның БҰҰ ҚҚ-дағы жұмысы 2017 жылдың 1 қаңтарынан басталды, 2018 жылдың қаңтарында бір ай бойы біздің еліміз БҰҰ ҚҚ-ға төрағалық етті.

«ҰЕҰ» – бұл өлшемі, көлемі, себептері және функциялары бойынша ерекшеленетін ұйымдардың кең тобына қолданылатын ортақ термин. Термин Мүгедектер құқықтары жөніндегі халықаралық ұйым сияқты тек нақты проблемамен айналысатын ұйымдарды сипаттайды, яғни «адам құқықтарын ілгерілетеді және бүкіл әлемде мүмкіндігі шектеулі балалар мен ересектердің өміріне жан-жақты қатысуды қамтамасыз етеді».

XX ғасырдың екінші жартысынан бастап ҰЕҰ санының ұлғаюына және олардың әлемдік қоғамдастықтың өміріне әсер етуінің айқын тенденциясы байқалды. Халықаралық үкіметтік емес ұйымдардың (ХҰЕҰ)

Кітап: Әлемдік саясаттың жаһандануы. Халықаралық қатынасқа кіріспе
Дәріс: Концепция расы в мировой политике

рөлі мен санының өсуі ХХІ ғасырдың басындағы әлемдік саясаттың ерекшелігі болып табылады. Мысалы, егер 1850 жылы әлемде тек бес ұйым болса, 1914 жылы - 330, 1939 жылы - 730, 1970 жылы - 2300, ал 2000 жылы ХҮЕҰ саны 45 674 болды. Мұның себебі әлемдік жүйенің жаһандану процестерінде жатыр.

Трансұлттық корпорациялар (ТҰК) - барлық әлемге дерлік қызметі таралатын халықаралық монополистік бірігулердің ең таралған формасы. ТҰК –тар қажетті табиғи ресурстар, арзан, арзан жұмыс күші, капиталдың қозғалысы мен жағымды жағдайы, мүлікке қолсұқпаушылық мемлекеттік кепілдігі бар және экология саласындағы қатал заңы жоқ мемлекеттерде өзінің бөлімшелері мен өндірістік кешендерін ашады. Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін пайда болып, қазіргі таңда жаһандану үрдісінде маңызды фактор болып табылады.

Эманация - бір жерден бір нәрсенің аяқталуы, одан да күрделі нәрседен бөлінудің нәтижесінде нәрсенің пайда болуы; бұл жарамдылық мерзімі аяқталғаннан кейін туындаған.

Босқындар - төтенше жағдайларға байланысты олар тұрақты тұратын елден кетіп қалған адамдар.